e-ISSN 3060-5059
DOI: 10.67227

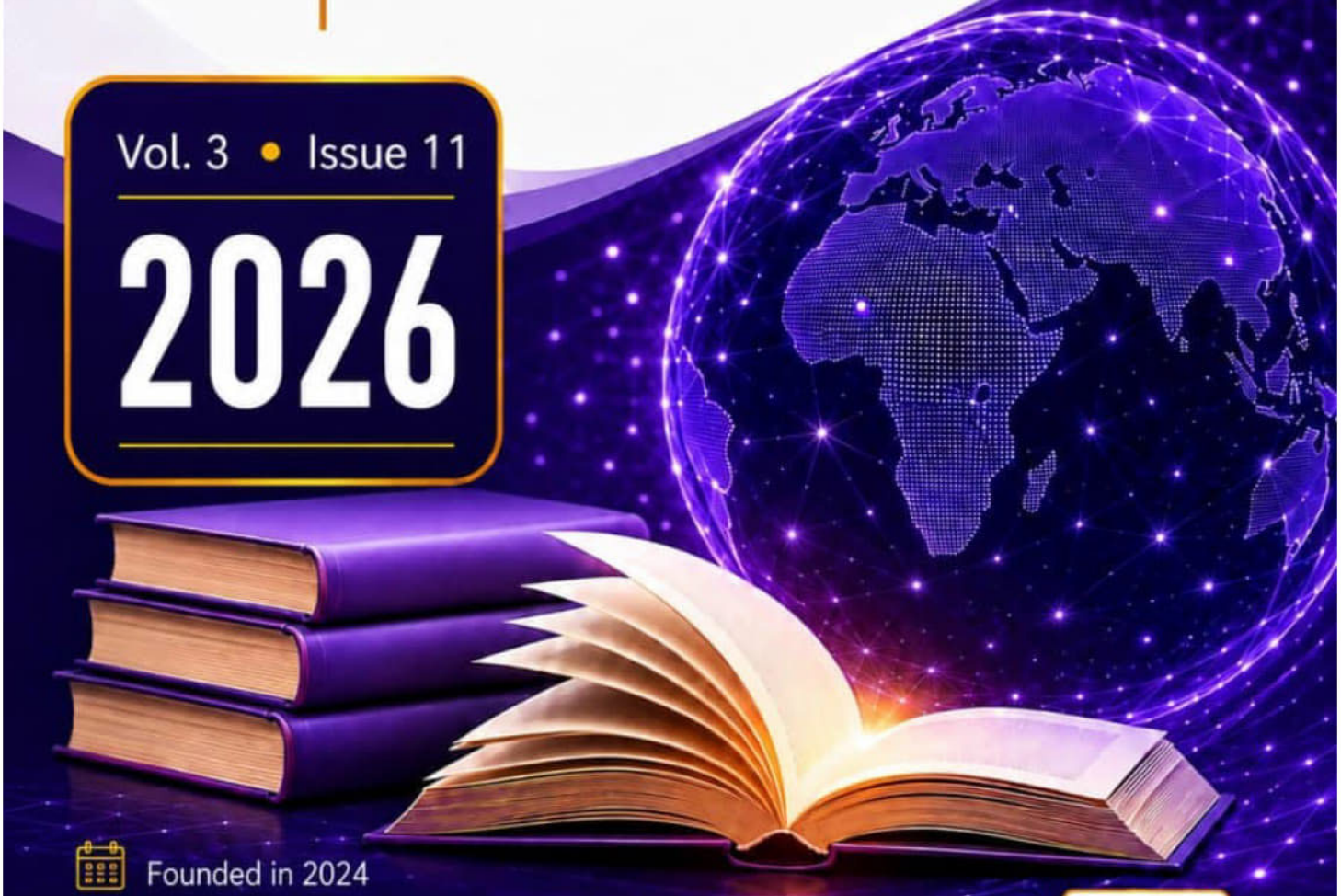
IJTIMOIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNAL

Scientific and Innovative Research in Social and Humanitarian Studies

Vol. 3 • Issue 11

2026

Founded in 2024

publishscience.uz | publish_science_journal@mail.ru

PEER REVIEWED • OPEN ACCESS

ISSN 3060-5059 (Online)
Article / Original paper https://doi.org/10.67227/y7dnx294

AUTIZM SPEKTRI BUZILISHIGA EGA BOLALAR BILAN OLIB BORILADIGAN KORREKSION ISHLAR

Musayeva Nargiza Sayfullayevna
Toshkent Kimyo xalqaro universiteti, professor.
e-mail: n.musayeva@kiut.uz **ORCID**: https://orcid.org/0009-0004-7964-2504

Annotatsiya.

Mazkur maqolada autizm spektri buzilishiga ega bo‘lgan bolalar bilan olib boriladigan korreksion-pedagogik ishlarning mazmun-mohiyati, asosiy yo‘nalishlari va samarali usullari tahlil qilinadi. Autizm spektri buzilishiga ega bolalarda muloqot ko‘nikmalarini shakllantirish, ijtimoiy moslashuvni rivojlantirish, nutqiy faollikni rag‘batlantirish, hissiy-irodaviy sohani qo‘llab-quvvatlash hamda mustaqil hayot ko‘nikmalarini tarkib toptirish masalalariga alohida e’tibor qaratiladi. Shuningdek, individual yondashuv, vizual qo‘llab-quvvatlash, o‘yin texnologiyalari, xulq-atvorga asoslangan yondashuvlar va oila bilan hamkorlikning korreksion jarayondagi ahamiyati ochib beriladi.

Kalit so‘zlar: autizm spektri buzilishi, korreksion-pedagogik ish, maxsus ta’lim, ijtimoiy moslashuv, nutqiy rivojlanish, muloqot ko‘nikmalari, vizual texnologiyalar, sensor integratsiya, individual yondashuv, ijtimoiy kompetensiya.

КОРРЕКЦИОННАЯ РАБОТА С ДЕТЬМИ С РАССТРОЙСТВАМИ АУТИСТИЧЕСКОГО СПЕКТРА

Мусаева Наргиза Сайфуллаевна
Ташкентский международный университет Кимё, профессор.

Аннотация.

В данной статье анализируются сущность, содержание, основные направления и эффективные методы коррекционно-педагогической работы с детьми с расстройствами аутистического спектра. Особое внимание уделяется формированию коммуникативных навыков, развитию социальной адаптации, стимулированию речевой активности, поддержке эмоционально-волевой сферы и формированию навыков самостоятельной жизни у детей с расстройствами аутистического спектра. Кроме того, раскрывается значение индивидуального подхода, визуальной поддержки, игровых технологий, поведенческих подходов и сотрудничества с семьёй в коррекционно-педагогическом процессе.

Ключевые слова: расстройство аутистического спектра, коррекционно-педагогическая работа, специальное образование, социальная адаптация, речевое развитие, коммуникативные навыки, визуальные технологии, сенсорная интеграция, индивидуальный подход, социальная компетентность.

CORRECTIONAL INTERVENTIONS FOR CHILDREN WITH AUTISM SPECTRUM DISORDER

Musayeva Nargiza Sayfullayevna
Kimyo International University in Tashkent, Professor.

Abstract.

This article analyzes the essence, content, main directions, and effective methods of correctional and pedagogical interventions for children with autism spectrum disorder (ASD). Particular attention is paid to developing communication skills, promoting social adaptation, stimulating speech activity, supporting emotional and volitional development, and fostering independent living skills in children with ASD. Furthermore, the article highlights the importance of individualized approaches, visual supports, play-based technologies, behavioral interventions, and family collaboration in the correctional and educational process.

Keywords: autism spectrum disorder, correctional and pedagogical intervention, special education, social adaptation, speech development, communication skills, visual technologies, sensory integration, individualized approach, social competence.

Kirish. Bugungi kunda alohida ta’lim ehtiyojlariga ega bo‘lgan bolalarni ijtimoiy hayotga moslashtirish, ularning ta’lim olish imkoniyatlarini kengaytirish va shaxsiy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash maxsus pedagogikaning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, autizm spektri buzilishiga ega bo‘lgan bolalar bilan olib boriladigan korreksion-pedagogik ishlar o‘zining murakkabligi, ko‘p qirraliligi va individual yondashuvni talab qilishi bilan ajralib turadi.

Autizm spektri buzilishi bolaning ijtimoiy muloqot va o‘zaro munosabatga kirishishidagi o‘ziga xosliklar, shuningdek, cheklangan yoki takrorlanuvchi xulq-atvor, qiziqish va faoliyat shakllari bilan tavsiflanadi. Bunday xususiyatlar har bir bolada turlicha namoyon bo‘ladi. Shu sababli korreksion ishlarni tashkil etishda autizmli bolalarning

ISSN 3060-5059 (Online)

rivojlanish darajasi, individual imkoniyatlari, qiziqishlari, sensor xususiyatlari va mavjud ko‘nikmalari kompleks o‘rganilishi lozim.

Korreksion-pedagogik faoliyatning asosiy maqsadi bolada mavjud qiyinchiliklarni bartaraf etish bilangina cheklanmaydi. Uning shaxsiy imkoniyatlarini ro‘yobga chiqarish, funksional muloqotini rivojlantirish, ijtimoiy munosabatlarga jalb etish, kundalik hayotda mustaqil harakat qilish ko‘nikmalarini shakllantirish ham muhim ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Autizm spektri buzilishini o‘rganishda xorijiy va mahalliy ilmiy-pedagogik tadqiqotlarda bolaning ijtimoiy muloqoti, kognitiv rivojlanishi, nutqiy faolligi va adaptiv xulq-atvorini qo‘llab-quvvatlash masalalari muhim o‘rin egallaydi.

L.S. Vigotskiyning madaniy-tarixiy rivojlanish nazariyasi maxsus ta’limga muhtoj bolalarning rivojlanishida ijtimoiy muhit, kattalar bilan hamkorlik va ta’limiy ta’sirning ahamiyatini tushunish uchun nazariy asos bo‘lib xizmat qiladi. Uning qarashlariga ko‘ra, bolaning rivojlanish imkoniyatlarini faqat mavjud mustaqil ko‘nikmalar orqali emas, balki kattalar ko‘magida egallashi mumkin bo‘lgan imkoniyatlar orqali ham baholash zarur.

Autizm spektri buzilishiga ega bolalar bilan ishlashning zamonaviy yondashuvlari xalqaro klinik va pedagogik tavsiyalarda ham keng yoritilgan. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti autizmli shaxslarda muloqot va ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan dalillarga asoslangan psixoijtimoiy aralashuvlarning ahamiyatini ta’kidlaydi. Bunday yondashuvlar bolalarning hayot sifati va oila a’zolarining farovonligini yaxshilashga xizmat qiladi [1].

NICE klinik tavsiyalarida ijtimoiy muloqotni rivojlantirishda o‘yinga asoslangan mashg‘ulotlar, bola bilan o‘zaro munosabatga kirishish, diqqatni birgalikda jamlash va muloqot tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlash muhimligi qayd etiladi. Bunda mashg‘ulotlar bolaning yoshi va rivojlanish darajasiga moslashtirilishi, ota-onalar hamda pedagoglar hamkorligi ta’minlanishi lozim [2].

2025-yilda e’lon qilingan ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirishga oid meta-tahlil natijalari ham maxsus mashg‘ulotlar bolalarning ijtimoiy muloqoti, o‘zaro munosabatga kirishishi va diqqatni birgalikda jamlash ko‘nikmalariga ijobiy ta’sir ko‘rsatishini tasdiqlaydi. Shu bilan birga, natijalar bolaning individual xususiyatlari va intervensiyaning qanday tashkil etilganiga bog‘liq [3].

Mazkur tadqiqotlar tahlili autizmli bolalar bilan korreksion ishlarni bir yo‘nalish doirasida emas, balki nutqiy, ijtimoiy, kognitiv, hissiy va adaptiv rivojlanishni qamrab olgan yaxlit pedagogik jarayon sifatida tashkil etish zarurligini ko‘rsatadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda autizm spektri buzilishiga ega bolalar bilan olib boriladigan korreksion-pedagogik faoliyatning mazmunini o‘rganishda nazariy tahlil, qiyosiy tahlil, ilmiy manbalarni umumlashtirish, pedagogik kuzatish va korreksion metodlarni tizimlashtirish usullaridan foydalanish nazarda tutiladi.

Tadqiqotning metodologik asosini shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, faoliyatga asoslangan yondashuv, individual rivojlanish xususiyatlarini hisobga olish hamda ta’lim va ijtimoiy muhitning o‘zaro ta’siri tamoyillari tashkil etadi.

NATIJALAR

Autizm spektri buzilishiga ega bolalar bilan korreksion ishlarni tashkil etishda dastlab bolaning rivojlanish xususiyatlarini kompleks o‘rganish talab etiladi. Bunda uning nutqiy imkoniyatlari, muloqotga kirishish darajasi, ko‘rsatmalarni tushunishi, diqqat va xotira xususiyatlari, o‘yin faoliyati, sensor ta’sirlarga munosabati hamda o‘z-o‘ziga xizmat qilish ko‘nikmalari baholanadi. Olingan ma’lumotlar asosida individual korreksion-rivojlantiruvchi dastur ishlab chiqiladi.

Autizm spektri buzilishiga ega bolalar bilan olib boriladigan korreksion-pedagogik ishlar bir nechta o‘zaro bog‘liq yo‘nalishlarni qamrab oladi. Har bir yo‘nalish bolaning muayyan rivojlanish ehtiyojlarini qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan bo‘lib, ularni alohida emas, balki yaxlit pedagogik jarayon sifatida tashkil etish muhimdir. Korreksion faoliyatning asosiy yo‘nalishlari, ularning mazmuni va qo‘llaniladigan metodlar quyidagi jadvalda tizimlashtirilgan.

Autizmli bolalar bilan olib boriladigan korreksion ishlarning asosiy yo‘nalishlari

№	Korreksion yo‘nalish	Asosiy mazmuni	Qo‘llaniladigan metod va vositalar
1	Nutqiy-kommunikativ rivojlanish	Ehtiyojlarni ifodalash, nutqni tushunish, muloqotga kirishish	PECS, vizual kartochkalar, muqobil kommunikatsiya
2	Ijtimoiy moslashuv	Tengdoshlar bilan munosabat, navbat kutish, hamkorlik	Syujetli-rolli o‘yinlar, ijtimoiy hikoyalar
3	Bilish jarayonlarini rivojlantirish	Diqqat, xotira, idrok va tafakkurni qo‘llab-quvvatlash	Didaktik o‘yinlar, tasniflash, juftini topish
4	Hissiy-irodaviy rivojlanish	Hissiyotlarni anglash va ifodalash, o‘zini boshqarish	Hissiyot kartochkalari, “Kayfiyat termometri”
5	Sensor xususiyatlarni hisobga olish	Sensor ehtiyojlarni aniqlash va muhitni moslashtirish	Individual sensor strategiyalar, moslashtirilgan muhit
6	Mustaqil hayot ko‘nikmalari	O‘z-o‘ziga xizmat qilish va kundalik faoliyat	Vizual jadval, bosqichli o‘rgatish, amaliy mashqlar

Jadvalda keltirilgan yo‘nalishlar autizm spektri buzilishiga ega bolalarning rivojlanish xususiyatlarini kompleks qo‘llab-quvvatlashga xizmat qiladi. Har bir yo‘nalish bo‘yicha tanlanadigan metod va vositalar bolaning yoshi, individual imkoniyatlari, muloqot darajasi hamda ta’limiy ehtiyojlariga muvofiq belgilanadi. Masalan, nutqiy-kommunikativ

rivojlanishda vizual kartochkalardan foydalanish bolaning o‘z ehtiyojlarini ifodalashiga yordam bersa, syujetli-rolli o‘yinlar ijtimoiy vaziyatlarda ishtirok etish ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Mustaqil hayot ko‘nikmalarini rivojlantirish esa o‘zlashtirilgan malakalarni kundalik turmushda qo‘llash imkoniyatini kengaytiradi.

Autizmli bolalarda nutqning rivojlanish darajasi turlicha bo‘lishi mumkin. Ayrim bolalarda og‘zaki nutq shakllangan bo‘lsa, boshqalarida so‘z boyligi cheklangan, nutqni tushunish qiyinlashgan yoki og‘zaki muloqot mavjud bo‘lmasligi mumkin. Shu sababli korreksion mashg‘ulotlarda faqat so‘zlarni talaffuz qilishni o‘rgatish bilan cheklanmasdan, funksional muloqotni shakllantirishga ustuvor ahamiyat qaratish lozim.

Bu yo‘nalishda quyidagi mashqlardan foydalanish mumkin:

- “Men xohlayman” mashqi – bolaga rasmlar yordamida o‘z istagini bildirish o‘rgatiladi.
- “Rasmni tanla” mashqi – predmet va harakatlarni ifodalovchi tasvirlar orasidan keraklisini tanlash talab etiladi.
- “Ko‘rsat va ayt” mashqi – bola predmetni ko‘rsatadi, uning nomini aytadi yoki mavjud muloqot vositasi orqali ifodalaydi.
- “Savol-javob” mashqi – sodda savollarga og‘zaki, imo-ishora yoki muqobil kommunikatsiya vositalari yordamida javob berishga o‘rgatiladi.

Og‘zaki nutqdan foydalanish imkoniyati cheklangan bolalar uchun rasmlar almashinuviga asoslangan muloqot tizimi (PECS), vizual belgilar va muqobil kommunikatsiya vositalaridan foydalanish maqsadga muvofiq. Bunda bolaning mavjud muloqot imkoniyatlarini kengaytirish asosiy maqsad bo‘lishi kerak.

Autizmli bolalarning ayrimlarida tengdoshlari bilan munosabat o‘rnatish, birgalikda faoliyat olib borish, navbat kutish va ijtimoiy vaziyatlarni tushunishda qiyinchiliklar kuzatiladi. Shuning uchun korreksion ishlarda ijtimoiy vaziyatlarni modellashtirish, juftlikda va kichik guruhlarda o‘yinlar tashkil etish samarali hisoblanadi.

Masalan, “Salomlashamiz”, “Navbat bilan o‘ynaymiz”, “Do‘konga boramiz”, “Mehmon keldi” kabi syujetli-rolli o‘yinlar orqali bolalarga ijtimoiy munosabatlarning oddiy qoidalari o‘rgatiladi. “Navbat bilan o‘ynaymiz” mashg‘ulotida bola o‘yinchoqni sherigiga uzatish, o‘z navbatini kutish va o‘yin jarayonini davom ettirishni mashq qiladi.

Bunday mashg‘ulotlar bolaning muloqotga bo‘lgan ehtiyojini qo‘llab-quvvatlash, o‘zaro harakat qilish va ijtimoiy vaziyatlarda ishtirok etish imkoniyatlarini kengaytirishga yordam beradi.

Diqqat, xotira, idrok va tafakkurni rivojlantirish korreksion ishlarning muhim tarkibiy qismidir. Bunda bolaning individual imkoniyatlariga mos ravishda ko‘rgazmali materiallar, predmetli harakatlar va qisqa topshiriqlardan foydalanish maqsadga muvofiq.

Jumladan, “Juftini top”, “Ranglarni ajrat”, “Ortiqchasini top”, “Rasmlar ketma-ketligi”, “Qaysi predmet yo‘qoldi?” kabi mashqlar bolaning diqqatini jamlash, vizual idrokini rivojlantirish va xotira faoliyatini qo‘llab-quvvatlashga xizmat qiladi.

Topshiriqlarni oddiydan murakkabga qarab tashkil etish, har bir bosqichda bolaning javobini kuzatish va zarur hollarda vizual yordam ko‘rsatish muhimdir.

Autizmli bolalarda hissiy holatni anglash, o‘z kechinmalarini ifodalash va o‘zgaruvchan vaziyatlarga moslashish bilan bog‘liq qiyinchiliklar uchrashi mumkin. Shu sababli korreksion mashg‘ulotlarda hissiyotlarni tanish va ifodalashga qaratilgan vazifalarga alohida e’tibor berish lozim.

“Kayfiyat termometri” mashqi orqali bolaga xursandchilik, xafalik, qo‘rquv, hayrat va norozilik kabi hissiy holatlar tasvirlangan kartochkalar ko‘rsatiladi. Bola o‘z holatiga mos rasmni tanlashga o‘rgatiladi.

“Bu vaziyatda nima qilamiz?” mashqi orqali esa turli ijtimoiy vaziyatlar tasvirlanadi va ularga mos harakatlarni tanlash taklif etiladi. Bunday faoliyat hissiy holatlarni anglash va o‘zini ifodalash imkoniyatlarini rivojlantiradi.

Autizm spektri buzilishiga ega bolalarda tovush, yorug‘lik, hid, ta’m, teginish va harakat kabi sensor ta’sirlarga nisbatan sezuvchanlik turlicha namoyon bo‘ladi. Ayrim bolalar baland tovushlardan bezovtalanishi, ba’zilari muayyan to‘qimalarga teginishni yoqtirmasligi yoki harakatli faoliyatga kuchli ehtiyoj sezishi mumkin.

Korreksion muhitni tashkil etishda bunday xususiyatlarni hisobga olish zarur. Masalan, ortiqcha shovqinni kamaytirish, mashg‘ulot joyini tartibga keltirish, bolaga qisqa dam olish imkoniyatini berish va uning individual sensor ehtiyojlariga mos sharoit yaratish lozim.

Sensor mashqlar esa mutaxassis baholashi asosida, bolaning ehtiyojlariga mos tarzda tashkil etilishi kerak. Ularni barcha bolalar uchun bir xil samara beradigan universal usul sifatida talqin qilish to‘g‘ri emas.

Korreksion-pedagogik ishlarning muhim natijalaridan biri bolaning kundalik hayotda mustaqil harakat qilish imkoniyatlarini kengaytirishdir. Bu yo‘nalishda kiyinish, yechinish, ovqatlanish, qo‘l yuvish, shaxsiy buyumlarini joyiga qo‘yish va oddiy maishiy vazifalarni bajarishga o‘rgatish muhim ahamiyatga ega.

Masalan, “Mustaqil kiyinaman” mashg‘ulotida kiyinish jarayoni bir necha bosqichga ajratiladi. Dastlab bolaga kiyimni tanlash, keyin uni to‘g‘ri kiyish va oxirida kiyimlarni tartibga keltirish o‘rgatiladi. Har bir harakat rasmlar yoki vizual ketma-ketlik orqali ko‘rsatilishi mumkin.

Bu jarayonda bolaga ortiqcha yordam ko‘rsatmaslik, mustaqil bajarish imkoniyatini berish va erishilgan natijani rag‘batlantirish muhimdir.

Autizmli bolalar bilan ishlashda ta’limiy texnologiyalarni bolaning individual xususiyatlariga muvofiq tanlash zarur. Xususan, TEACCH yondashuvida ta’lim muhitini tartibga solish, mashg‘ulotlarni vizual jadvallar asosida tashkil etish va topshiriqlarni aniq ketma-ketlikda bajarishga e’tibor qaratiladi.

ABA – amaliy xulq-atvor tahlili tamoyillariga asoslangan yondashuvda esa muayyan ko‘nikmalarni bosqichma-bosqich shakllantirish, ijobiy rag‘batlantirish va bola xulq-atvorining funksional sabablarini o‘rganish muhim hisoblanadi.

ISSN 3060-5059 (Online)

Bunda bolaga faqat taqiq va cheklovlar qo‘llash emas, balki uning ehtiyojini maqbul usulda ifodalashga o‘rgatish ustuvor bo‘lishi lozim.

Vizual qo‘llab-quvvatlash texnologiyalari orqali bolaga kun tartibi, faoliyat ketma-ketligi, ijtimoiy qoidalar va topshiriqlar rasm, belgi, sxema hamda yozuvlar vositasida tushuntiriladi. Bu usul bolaning vaziyatni oldindan anglashi, mashg‘ulotda ishtirok etishi va mustaqilligini oshirishga yordam beradi [4].

Autizmli bolalar bilan olib boriladigan korreksion ishlar faqat ta’lim muassasasi yoki maxsus markaz doirasida qolib ketmasligi kerak. Ushbu jarayonda ota-onalar, maxsus pedagoglar, logopedlar, psixologlar va zarur hollarda tibbiyot mutaxassislarining hamkorligi muhim o‘rin tutadi.

Oila bolaning kundalik hayotidagi eng muhim ijtimoiy muhit hisoblanadi. Shu sababli ota-onalarga bolaning muloqot xususiyatlarini tushunish, uning mustaqil harakatlarini qo‘llab-quvvatlash, kun tartibini tashkil etish va o‘rganilgan ko‘nikmalarni uy sharoitida mustahkamlash bo‘yicha tavsiyalar berish lozim.

Masalan, ta’lim muassasasida o‘rgatilgan “Men xohlayman” muloqot usuli uyda ham qo‘llanilsa, bola o‘z ehtiyojini turli vaziyatlarda ifodalash imkoniyatiga ega bo‘ladi. Shuningdek, kiyinish, ovqatlanish va shaxsiy gigiyena ko‘nikmalarini uyda muntazam mashq qilish korreksion jarayonning uzluksizligini ta’minlaydi. Ota-onalar ishtirokidagi aralashuvlar bolaning muloqot va ijtimoiy o‘zaro ta’sir ko‘nikmalarini qo‘llab-quvvatlash imkoniyatini yaratadi [5].

MUHOKAMA

Autizm spektri buzilishiga ega bolalar bilan olib boriladigan korreksion-pedagogik ishlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, ularning rivojlanishida birgina mashg‘ulot yoki alohida metoddan foydalanish yetarli natijani ta’minlamaydi. Korreksion jarayon bolaning individual rivojlanish xususiyatlarini hisobga olgan holda bir nechta yo‘nalishni o‘zaro muvofiqlashtirish asosida tashkil etilishi zarur.

Mazkur jarayonda quyidagi pedagogik shartlarga amal qilish muhim:

- bolaning individual rivojlanish darajasi va ta’limiy ehtiyojlarini aniqlash;
- korreksion maqsadlarni aniq va o‘lchanadigan ko‘rsatkichlar asosida belgilash;
- mashg‘ulotlarda vizual materiallar va amaliy harakatlardan foydalanish;
- bolaning qiziqishlarini ta’limiy faoliyatga jalb etish;
- muloqot va ijtimoiy munosabat ko‘nikmalarini tabiiy vaziyatlarda rivojlantirish;
- oila va mutaxassislar hamkorligini ta’minlash;
- erishilgan natijalarni muntazam kuzatib, korreksion dasturni qayta ko‘rib chiqish.

Korreksion ishlarning samaradorligini baholashda bolaning faqat nutqiy yoki akademik ko‘rsatkichlariga tayanish to‘g‘ri emas. Uning o‘z ehtiyojini ifodalashi, boshqalar bilan muloqotga kirishishi, kundalik vazifalarni mustaqil bajarishi, o‘zgaruvchan vaziyatlarga moslashishi va ijtimoiy faoliyatda ishtirok etishi ham muhim mezonlar hisoblanadi.

Shuningdek, bir sharoitda shakllangan ko‘nikmalarning boshqa muhitda ham namoyon bo‘lishiga erishish zarur. Masalan, mashg‘ulotda o‘rgatilgan salomlashish, iltimos qilish yoki navbat kutish ko‘nikmalari uyda, ta’lim muassasasida va jamoat joylarida ham qo‘llanilishi lozim. Bu esa korreksion faoliyatda ko‘nikmalarni umumlashtirish va mustahkamlash masalasining dolzarbligini belgilaydi.

O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi tomonidan 2025-yilda tasdiqlangan autizm spektri buzilishi bo‘yicha milliy klinik protokolda ham erta, individual, uzluksiz xulq-atvoriy, ta’limiy va psixologik dasturlarni tashkil etish, ota-onalarni jarayonga jalb qilish hamda bolaning muloqot, ijtimoiy ishtirok va kundalik hayot ko‘nikmalarini rivojlantirish muhimligi ta’kidlangan [6].

Korreksion-pedagogik faoliyatning asosiy natijasi bolani mavjud me’yorlarga majburan moslashtirish emas, balki uning shaxsiy imkoniyatlarini rivojlantirish, ehtiyojlarini ifodalashi va jamiyat hayotida imkoni boricha mustaqil ishtirok etishi uchun zarur sharoit yaratishdan iboratdir.

XULOSA

Autizm spektri buzilishiga ega bolalar bilan olib boriladigan korreksion ishlar ko‘p qirrali, tizimli va uzluksiz pedagogik jarayon hisoblanadi. Ushbu jarayonda bolaning individual xususiyatlari, rivojlanish imkoniyatlari, muloqot ehtiyojlari va sensor xususiyatlarini hisobga olish korreksion faoliyat samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biridir.

Tadqiqot natijalarini umumlashtirish asosida quyidagi xulosalarga kelish mumkin: birinchidan, korreksion ishlar bolaning faqat nutqiy rivojlanishini emas, balki ijtimoiy, kognitiv, hissiy va adaptiv ko‘nikmalarini ham qamrab olishi zarur. Ikkinchidan, vizual qo‘llab-quvvatlash, syujetli-rolli o‘yinlar, muqobil kommunikatsiya vositalari va bosqichma-bosqich o‘rgatish usullari bolaning ta’limiy faoliyatda ishtirok etish imkoniyatlarini kengaytiradi. Uchinchidan, korreksion ishlarning uzluksizligini ta’minlashda oila, pedagog va mutaxassislar hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi.

Shuningdek, har bir bola uchun individual korreksion-rivojlantiruvchi dastur ishlab chiqish, unda aniq maqsad va vazifalarni belgilash, natijalarni muntazam monitoring qilish hamda zaruratga ko‘ra pedagogik yondashuvlarni o‘zgartirib borish maqsadga muvofiq.

Xulosa qilib aytganda, autizmli bolalar bilan olib boriladigan korreksion-pedagogik faoliyatning ustuvor vazifasi ularning shaxsiy salohiyatini namoyon etish, funksional mustaqilligini oshirish, muloqot imkoniyatlarini kengaytirish va ijtimoiy muhitga samarali integratsiyasini qo‘llab-quvvatlashdan iborat.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. World Health Organization. Autism: Fact Sheet. – 17 September 2025. – URL: https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/autism-spectrum-disorders.

ISSN 3060-5059 (Online)

2. National Institute for Health and Care Excellence (NICE). Autism Spectrum Disorder in Under 19s: Support and Management. – Clinical Guideline CG170. – URL: https://www.nice.org.uk/guidance/cg170/chapter/recommendations.

3. Alahmari F. S., Alhabbad A. A., Alshamrani H. A., Almuqbil M. A. Effectiveness of Social Skills Training Interventions for Children with Autism Spectrum Disorder: A Systematic Review and Meta-Analysis // Saudi Medical Journal. – 2025. – Vol. 46, № 3. – P. 226–237. – DOI: https://doi.org/10.15537/smj.2025.46.3.20240788.

4. 2023 Clinical Practice Guidelines on Autism Spectrum Disorder in Children and Adolescents in Singapore // Annals, Academy of Medicine, Singapore. – 2023. – URL: https://annals.edu.sg/2023-clinical-practice-guidelines-on-autism-spectrum-disorder-in-children-and-adolescents-in-singapore/.

5. National Institute of Child Health and Human Development. Parent-Mediated Therapy in Autism. – URL: https://www.nichd.nih.gov/health/topics/autism/conditioninfo/treatments/parent-mediated.

6. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi. Autism Spectrum Disorders: National Clinical Protocol. – 2025. – URL: https://uzpa.uz/en/professionals/resources/national-protocol-autism-spectrum-disorders-2025/.

7. Centers for Disease Control and Prevention. Treatment and Intervention for Autism Spectrum Disorder. – URL: https://www.cdc.gov/autism/treatment/.